

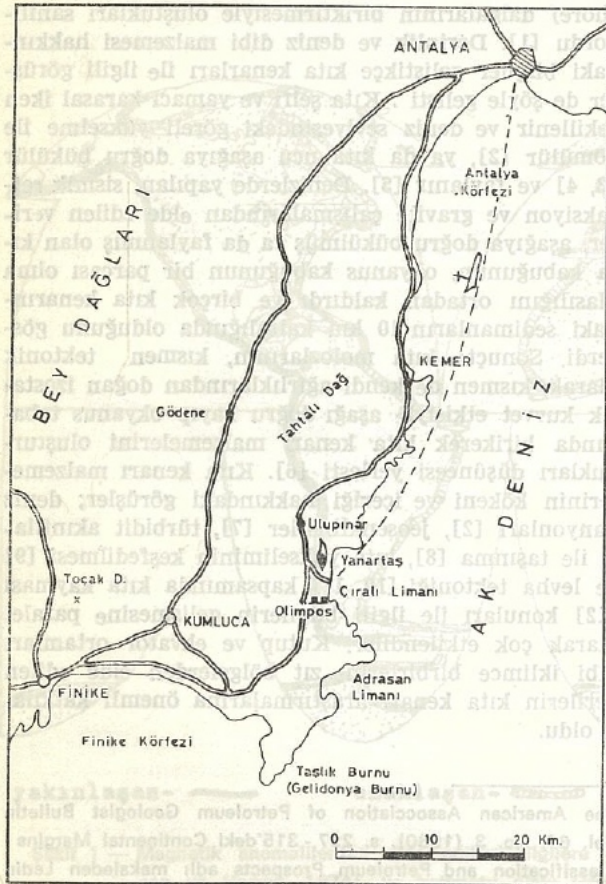
Mitoloji, Jeoloji, Turizm : Olimpos'un Sönmeyen Alevi

Vedat YÜKSEL; Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

Sadettin KORKMAZ; Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

«Epir Kralı'nın iki oğlundan biri, bir av partisinde kaza ile kardeşini öldürür. Bunun üzerine Epir'den sürülür, Anadolu'da Argon Kralı'na sığınır. Ancak Argon Kralı, kendisine konuk olan genci öldürmeyi onuruna yediremez ve onu Likya Kralı'na gönderir.

Likya Kralı da kendisine teslim edilen gence acıyarak öldürmek istemez ve başka bir yol bulur. Genç, Olimpos dağında yaşayan arslan başlı, keçi gövdeli, arkası yılan olan ve ağzından burnundan alevler saçan Chimera adındaki ejderha ile döğüşmeye gönderir. Genç kral, Pegasus adlı kanatlı atına binerek Olimpos dağına gider ve ejderha ile savaşa koyulur. Ejderha saldırınca at havalanır. Genç kral yere iner-

Şekil 1 — Yanartaş - Olimpos yöresinin bulduru haritası.

Şekil 2 — Sürekli yanan doğal gaz sızıntılarından biri.

ken mızrağı ile ejderhaya öyle bir vurur ki ejderha yere gömülür. Fakat dili alevler saçmaya devam eder.»

Şair Homeros, Batı Toroslar'da ve Ege'de binlerce yıldan beri anlatılagelen efsaneyi işte böyle dile getirir. Gerçekte ise en az ikibin yıldan beri sönmeyen bu ateş, Yanartaş yöresindeki doğal gazların yanmasıdır.

Yanartaş yöresi, Antalya'nın yaklaşık 55 km güneyinde bulunan Cıralı körfezinin kuzeybatısında yer alır. Karadan ve denizden ulaşım vardır. Denizden, motorla Cıralı koyuna gidilir. Buradan, 1,5 km. lik bir düzlükten sonra, patika bir yolla 250 m yükseklikteki yamaçlarda yer alan gaz sızıntılarına 15-20 dakikada ulaşılır. Karadan ise, Antalya - Kumluca yolunun 71. kilometresindeki Ulupınar köyünden sapılır ve yaklaşık 9 km sonra Yanartaş'a ve antik Olimpos şehrine varılabilir (Şekil 1).

Batı Toroslar'da, Beydağları otokton kuşağının doğusunda allokton konumlu ve değişik kaya türlerinden oluşan tektonik birlikler yüzeylenmektedir. Genelde Antalya napları olarak adlandırılan bu birlikler, litolojilerine ve yapısal konumlarına göre alt, orta ve üst nap olarak üç bölüme ayrılmışlardır. Doğal

gazlar, orta napta yeralan ve harztlburgit, dunit ve piroksenit'lerden oluşan ofiyolit grubu kayaların eklem ve çatlaklarından sızmaktadır. Yapılan analizlerde yöredeki doğal gazın % 82.96 metan, % 14.5 etan, % 1.5 azot, % 1 karbondioksit'ten meydana geldiği ve petrol kökenli olduğu belirlenmiştir.

Birbirine yakın yedi yerden yüzeye çıktığı saptanan gaz sızıntılarının günümüzde ancak üç tanesi yanmaktadır (Şekil 2). Diğerleri ise sellenme, toprak örtüsü ve benzeri nedenlerle sönmüştür. Fakat gaz çıkışları sürmektedir. Ofiyolitlerin çatlaklarından yüzeye erişmesine karşılık yöredeki doğal gazın, alloktan birimlerin altında yeralan Beydağları otokton istifinde herhangi bir hazneden kurtulmuş olması büyük bir olasılıktır. MTA Enstitüsü tarafından Finike yakınlarında açılmakta olan Alakır - I stratigrafik istikşaf sondajı, bu konuya somut bir çözüm getirebilecektir.

Kıta Kenarları - Sınıflama ve Petrol Olanakları

K.O. EMERY

Öz

Kıta kenarları, gelişme evrelerine göre sınıflandırılabilirler. Bu sınıflandırma, yayınlanmış olan sismik yansıma profillerinden yararlanılarak yapılmıştır. Başlangıç, gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemlerindeki kıta kenarlarının haritalanması, onların dağılımlarının levha hareketleri ve sediman kaynakları ile ilgili olduğunu göstermiştir. Antarktika açıklarındaki Arktik denizinde, Hint okyanusu açıklarında ve Batı Asya kıyılarının bir bölümünde yeralan kıta kenarları hakkında yeterince veri bulunmamaktadır. Bu bölgelerde gelişme evreleri, bunlara komşu olup profili elde edilebilen bölgelerden ve topografya ile yapının verdiği genel bilgilerden yararlanılarak açıklanabiliyor. Bu gelişme evrelerinin dünya çapında oransal dağılımları yaklaşık olarak şöyledir :

Başlangıç dönemindeki kıta kenarları	% 6
Gençlik » » »	% 48
Olgunluk » » »	% 25
Yaşlılık » » »	% 21

GİRİŞ

Doğayı gözlemek, onu tanımak ve ondan yararlanmak için kıta kenarlarını incelemek gerekir. Kıta kenarlarının üç elemanı, derinliklerine göre şu sıra ile keşfedildiler : Kıta şelfi; 2500 yıl önce, kıta yamacı; bir - iki yüzyıl önce, kıta yükselimi (continental rise); 20 yıl önce. Kıta Kenarları tanımlandıktan sonra sıra onları açıklamaya geldi. Bu çalışmalar, varolan izleri tanımak için yapılan gözlemlerin sınıflandırılmasına dayanıyordu.

Kırk yıl öncesine kadar derinlik ölçme olanakları o kadar kısıtlıydı ki elde edilen sonuçlar, basit deneylerden ve kurumuş göl kenarlarının incelenmesinden elde edilen bilgilerin yorumlanmasına dayanıyordu.

«Olimpos - Beydağları Sahil Milli Parkı» içindeki Çıralı - Yanartaş yöresi, çeşitli uygarlıkların izlerini taşıyan ve her yıl yerli yabancı çok sayıda gezginin ilgisini çeken, Yurdumuzun ender doğal anıtlarından biridir. Ancak, tüm bu özelliklerine karşın yöre kendi kaderine terkedilmiştir. En kolay ulaşılan alevlerin yanıbaşındaki antik tapınak gün geçtikçe yıkılmaktadır. Oysa bu tapınaktaki fresklerin şekilleri ve renkleri canlılıklarını korumaktadır. Ayrıca bu tapınağı Çıralı körfezine bağlayan merdivenli antik yol da büyük oranda yıkılmıştır.

Efsanelerin, eski uygarlıkların ve Akdeniz'in doyumsuz doğal güzelliklerinin sarmaş dolaş olduğu bu yöre; yolunun yapılması, çevresinin düzenlenmesi, tüm sızıntıların belirlenmesi, tarihi eserlerin onarılması ve koruma altına alınması ile çok daha ilgi çekici duruma getirilmeli ve bu doğal anıt turizme açılmalıdır.

Bundan dolayı kıta şelfleri ile kıta yamaçlarının, penneplen kavramına paralel olarak, yakın kıyı (near-shore) dalgalarının aşındırdıklarını, açık deniz (off-shore) dalgalarının biriktirmesiyle oluşturdukları sanılıyordu [1]. Derinlik ve deniz dibi malzemesi hakkındaki bilgiler geliştikçe kıta kenarları ile ilgili görüşler de şöyle gelişti : Kıta şelfi ve yamacı karasal iken şekillenir ve deniz seviyesindeki görelî yükselme ile gömülür [2], ya da kıta ucu aşağıya doğru bükülür [3, 4] ve faylanır [5]. Denizlerde yapılan, sismik refleksiyon ve gravite çalışmalarından elde edilen veriler, aşağıya doğru bükülmüş ya da faylanmış olan kıta kabuğunun, okyanus kabuğunun bir parçası olma olasılığını ortadan kaldırdı ve birçok kıta kenarındaki sedimanların 10 km kalınlığında olduğunu gösterdi. Sonuçta kıta molozlarının, kısmen tektonik olarak, kısmen de kendi ağırlıklarından doğan izostatik kuvvet etkisiyle aşağı doğru kayıp okyanus tabanında birikerek kıta kenarı malzemelerini oluşturdukları düşüncesi yerleşti [6]. Kıta kenarı malzemelerinin kökeni ve içeriği hakkındaki görüşler; deniz kanyonları [2], jeosenklinaller [7], türbidit akıntıları ile taşınma [8], kıta yükseliminin keşfedilmesi [9] ve levha tektoniği [10, 11] kapsamında kıta kayması [12] konuları ile ilgili bilgilerin gelişmesine paralel olarak çok etkilendiler. Kutup ve ekvator ortamları gibi iklimce birbirlerine zıt bölgelerden elde edilen verilerin kıta kenarı araştırmalarına önemli katkıları oldu.

The American Association of Petroleum Geologist Bulletin Vol. 64, No. 3 (1980), s. 297 - 315'deki Continental Margins - Classification and Petroleum Prospects adlı makaleden edinilen ve Hüseyin İŞ (TPAO - Arama Grubu - Ankara) tarafından çevrilmiştir.